

ЖИНОЯТ ИШЛАРИ БЎЙИЧА ХАЛҚАРО ҲАМКОРЛИК ЙЎНАЛИШЛАРИ ВА ШАКЛЛАРИНИНГ ТАСНИФИ

Каримова Дилрабо Эргашевна
ИИБ Академияси кафедра доценти
Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD)
Эшқулов Фахриддин Уралбой ўгли
Сайхунобод туман ИИБ ҳузуридаги
тергов гуруҳи катта терговчиси
Муродов Ҳайитали Бегали ўгли
Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси
3-ўқув курси 319-гуруҳ курсанти

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақола орқали муаллифлар жиноят иши бўйича халқаро ҳамкорлик йўналишларини, Ўзбекистон Республикасининг жиноят ва жиноят процессуал қонунчилигида кўрсатилган халқаро ҳамкорлик йўналишини кўрсатиб ўтиб мавзунини моҳиятини тушунтири берганлар.

Калит сўзлар: Экстрадиция, ушлаб туриш, ушлаб бериш тўғрисида сўров, Келишув битими, ўзаролик принципи, санкция, ҳуқуқий институт.

АННОТАЦИЯ

Посредством данной статьи авторы показали направления международного сотрудничества по уголовным делам, направления международного сотрудничества, указанные в уголовном и уголовно-процессуальном законодательстве Республики Узбекистан и разъяснили суть темы.

Ключевые слова: экстрадиция, задержание, ходатайство о задержании, соглашение о признании вины, принцип взаимности, санкция, правовой институт.

ANNOTATION

Through this article, the authors have shown the directions of international cooperation in criminal cases, the direction of international cooperation indicated in the criminal and criminal procedural legislation of the Republic of Uzbekistan and explained the essence of the topic.

Key words: Extradition, detention, detention request, Plea Agreement, principle of reciprocity, sanction, legal institution.

Ўзбекистон Республикаси Жиноят Кодексининг 12 моддасида Ўзбекистон Республикаси фуқаролари, шунингдек Ўзбекистонда доимий яшовчи фуқаролиги бўлмаган шахслар, башарти бошқа давлат ҳудудида содир этган

жиноят учун ўша давлат судининг ҳукми билан жазоланган бўлмасалар, ушбу Кодекс бўйича жавобгарликка тортиладилар.

Ўзбекистон фуқароси чет эл давлати ҳудудида содир этган жинояти учун, агар халқаро шартномалар ёки битимларда бошқача ҳол назарда тутилмаган бўлса, ушлаб берилиши мумкин эмас¹. Деб қайд этиб ўтилган.

Ўзбекистон Республикаси ЖПКнинг 592-моддасида Процессуал ҳаракатларни хорижий давлат ҳудудида бажариш тўғрисида сўров юбориш тартиби кўрсатилган бўлиб унга кўра Жиноят процессуал кодексида назарда тутилган процессуал ҳаракатларни хорижий давлат ҳудудида бажариш зарур бўлганда суд, прокурор, терговчи, суриштирувчи мазкур ҳаракатлар Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаларига мувофиқ ёки ўзаролик принципи асосида хорижий давлатнинг ваколатли органи томонидан бажарилиши тўғрисида сўров киритади.

Ўзаролик принципи сўров киритилаётганда Ўзбекистон Республикаси Олий суди, Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Давлат хавфсизлик хизмати ёки Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг айрим процессуал ҳаракатларни бажаришда хорижий давлатнинг ваколатли органига ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш тўғрисидаги ёзма мажбурияти билан тасдиқланади.

Процессуал ҳаракатларни бажариш тўғрисидаги сўров:

умумий юрисдикция судлари томонидан амалга ошириладиган жиноят ишларини юритиш билан боғлиқ масалалар бўйича — Ўзбекистон Республикаси Олий суди орқали;

суднинг қарори ёки прокурорнинг розилиги (санкцияси) талаб қилинмайдиган процессуал ҳаракатлар бўйича — Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Давлат хавфсизлик хизмати орқали;

қолган ҳолларда — Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси орқали юборилади.

Зарур ҳолларда, ушбу модданинг учинчи қисмида кўрсатилган органлар Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги орқали хорижий давлатларнинг ваколатли органлари билан алоқа боғлайди деб кўрсатилган

Процессуал ҳаракатларни хорижий давлат ҳудудида бажариш тўғрисидаги сўровнинг мазмуни ва шакли

Процессуал ҳаракатларни бажариш тўғрисидаги сўровда қуйидагилар бўлиши керак:

- 1) сўров юбораётган органнинг номи;
- 2) сўров юборилаётган органнинг номи ва жойлашган ери;
- 3) жиноят ишининг номланиши ва сўровнинг хусусияти;
- 4) ўзига нисбатан сўров юборилаётган шахс тўғрисидаги маълумотлар, шу жумладан унинг туғилган санаси ва жойи, фуқаролиги, машғулоти тури, яшаш жойи

¹ Ўзбекистон Республикаси ЖК электрон Манбаа: Lex.uz sayti <https://lex.uz/docs/111453>

ёки турган жойи ҳақидаги маълумотлар, унинг процессуал мақоми, юридик шахс учун эса унинг номи, юридик манзили ва жойлашган ери;

5) аниқланиши лозим бўлган ҳолатлар баёни, шунингдек сўралаётган ҳужжатлар, ашёвий ва бошқа далиллар рўйхати;

6) содир этилган жиноятнинг ҳақиқий ҳолатлари тўғрисидаги маълумотлар, унинг тавсифи, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг қилмиш жиноят деб эътироф этилишига асос бўладиган тегишли моддаси матни;

7) агар жиноят натижасида зарар етказилган бўлса, унинг миқдори тўғрисидаги маълумотлар.

Процессуал ҳаракатларни бажариш тўғрисидаги сўровда уни ижро этиш учун зарур бўлган бошқа маълумотлар ҳам бўлиши мумкин.

Процессуал ҳаракатларни бажариш тўғрисидаги сўров уни юбораётган мансабдор шахс томонидан имзоланади.

Процессуал ҳаракатларни бажариш тўғрисидаги сўров ва унга илова қилинаётган ҳужжатлар сўровни юбораётган органнинг гербли муҳри билан тасдиқланади ҳамда улар юборилаётган хорижий давлатнинг расмий тилига ёки Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида назарда тутилган бошқа тилга таржима қилинади.

Хорижий давлат ҳудудида жиноят иши бўйича процессуал ҳаракатларни бажариш тўғрисидаги сўровни ижро этиш давомида унинг ваколатли органлари томонидан олинган ёки Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаларига мувофиқ ёки ўзаролик принципи асосида шахсни жиноий жавобгарликка тортиш тўғрисидаги сўровга илова қилиниб, Ўзбекистон Республикасига юборилган, белгиланган тартибда тасдиқланган ва топширилган далиллар Жиноят процессуал кодекси талабларига мувофиқ Ўзбекистон Республикаси ҳудудида олинган далиллар сингари юридик кучга эга бўлади.

Суд, прокурор, терговчи, суриштирувчи хорижий давлатнинг тегишли ваколатли органидан келиб тушган, ўзларига белгиланган тартибда топширилган процессуал ҳаракатларни бажариш тўғрисидаги сўровни Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаларига мувофиқ ёки ўзаролик принципи асосида ижро этади.

Агар процессуал ҳаракатларни бажариш тўғрисидаги сўров келиб тушган орган уни ижро этишга ваколатли бўлмаса, у сўровни ваколатли органга юборди ва бу ҳақда сўров ташаббускорини ёзма равишда хабардор қилади.

Агар сўров Ўзбекистон Республикасининг қонунчилигига зид бўлса ёки унинг ижроси Ўзбекистон Республикаси суверенитетига ёхуд хавфсизлигига зарар етказиши мумкин бўлса, у ижро этилмасдан қайтариб юборилади.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан ташқарида бўлган гувоҳ, жабрланувчи, эксперт, фуқаровий даъвогар, фуқаровий жавобгар, уларнинг вакиллари

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида процессуал ҳаракатларни бажариш учун жинойт ишени юритаётган мансабдор шахс томонидан чақирилиши мумкин.

Ушбу модданинг биринчи қисмида кўрсатилган шахсларни чақириш тўғрисидаги сўров ЖПК Кодекснинг 592 моддасида белгиланган тартибда юборилади. Шахсларни чақиришда процессуал мажбурлов чораларини қўллаш таҳдиди бўлмаслиги керак.

Чақирув бўйича келган, ушбу модданинг биринчи қисмида кўрсатилган шахслар Ўзбекистон Республикасининг Давлат чегарасини кесиб ўтгунига қадар содир этилган қилмишлар учун ёки чиқарилган ҳукмлар асосида Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жинойт жавобгарликка тортилиши, қамокқа олиниши ёхуд шахсий эркинликнинг бошқача чекланишларига дучор этилиши мумкин эмас. Агар чақирув бўйича келган шахс унинг ҳозир бўлиши чақиртирган мансабдор шахсга бошқа керак бўлмай қолган пайтдан эътиборан ўн беш суткалик узлуксиз муддат ўтгунига қадар Ўзбекистон Республикаси ҳудудини тарк этиш имкониятига эга бўла туриб, шу ҳудудда қолишда давом этса ёки жўнаб кетганидан кейин Ўзбекистон Республикасига қайтиб келса, мазкур иммунитетнинг амал қилиши тугайди.

Хорижий давлат ҳудудида қамокда сақланаётган шахс, башарти бу шахс ушбу модданинг биринчи қисмида кўрсатилган шахсларни чақириш тўғрисидаги сўровда назарда тутилган процессуал ҳаракатлар бажарилиши учун хорижий давлатнинг ваколатли органи томонидан Ўзбекистон Республикаси ҳудудига вақтинча ўтказилган бўлса, ушбу моддада белгиланган тартибда чақирилади. Бундай шахс Ўзбекистон Республикаси ҳудудида бўладиган бутун даврида қамокда сақланаверади. Уни қамокда сақлашга хорижий давлат ваколатли органининг тегишли қарори асос бўлади. Мазкур шахс сўровга берилган жавобда кўрсатилган муддатларда тегишли хорижий давлат ҳудудига қайтарилиши керак.

Шахсни ўтказиш ёки ўтказишни рад этиш тартиби ва шартлари Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномаларида ёки ўзаролик принципи асосида белгиланади.²

Жинойт ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик йўналишларини белгилашда процессуал ҳаракатларни ҳисобга олган ҳолда аниқлаш лозим. Зеро, бу каби йўналишларни ажратиб олиш давлатларнинг амалга ошираётган ҳамкорлик фаолиятини кўрсатиб бериш учун ҳам хизмат қилади. Чунки процессуал ҳаракатларни тартибга солувчи давлатлараро, ҳукуматлараро ва идоралараро халқаро шартномалар ҳамда халқаро ташкилотларнинг таъсис ҳужжатлари ва қарорлари жинойт ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик йўналишларининг асосий предметини ташкил этади. Бу эса жинойт ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик шакллари белгилашда ёрдам беради.

Жинойт ишлари бўйича халқаро ҳамкорлик йўналишларини амалга оширишдан энг асосий мақсад жинойт содир этган шахсларга нисбатан

² Ўзбекистон Республикаси ЖПК Электрон манбаа: Lex.uz сайти: <https://lex.uz/docs/111460#1687035>

жавобгарлик муқаррарлигини таъминлаш эканлигини кўришимиз мумкин. Шундай экан, амалиётдан келиб чиққан ҳолда буни амалга оширишда асосий йўналишлар сифатида марказий ўринни эгаллаган 3 та асосий институтни ажратиб кўрсатиш мақсадга мувофиқ:

- 1) Жиноят содир этган шахсларни экстрадиция қилиш;
- 2) Жиноят ишлари бўйича ўзаро ҳуқуқий ёрдам кўрсатиш;
- 3) Озодликдан маҳрум этиш тариқасидаги жазони ўташ учун, шунингдек руҳий касалликка чалинган шахсларга нисбатан тиббий йўсиндаги мажбурлов чораларини қўллаш учун фуқаролигига тегишли бўлган давлатга топшириш ва қабул қилиш.

Чет эл фуқароси Ўзбекистон Республикаси ҳудудида жиноят содир этган, кейинчалик унинг ҳудудидан чиқиб кетган ҳамда процессуал ҳаракатларни Ўзбекистон Республикаси ҳудудида унинг иштирокида бажаришнинг имкони бўлмаган тақдирда, тергов қилинаётган жиноят ишининг барча материаллари Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасига топширилади. Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси мазкур материалларни хорижий давлатнинг ваколатли органига тергов қилиш учун юбориш тўғрисидаги масалани ҳал қилади.

Жиноят иши материалларига етказилган зарарнинг ўрнини қоплаш тўғрисидаги ариза, шунингдек далиллар илова қилинади. Ишдаги ҳар бир ҳужжат мазкур жиноят ишини юритаётган органнинг гербли муҳри билан тасдиқланган ва юборилаётган хорижий давлатнинг расмий тилига ёки Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида назарда тутилган бошқа тилга таржима қилинган бўлиши керак.

Хорижий давлат ваколатли органининг хорижий давлат ҳудудида жиноят содир этган ва Ўзбекистон Республикасига қайтиб келган Ўзбекистон Республикасининг фуқаросини жинойат жавобгарликка тортиш тўғрисидаги сўрови Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси томонидан кўриб чиқилади. Бундай ҳолларда жиноят ишини юритиш Жиноят процессуал кодексида белгиланган тартибда олиб борилади. Жиноят иши бўйича узил-кесил қарор қабул қилган орган қарорнинг кўчирма нусхасини Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасига юборади.

Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси қабул қилинган қарор ҳақида хорижий давлатнинг сўровни юборган ваколатли органини ёзма равишда хабардор қилади. Мазкур органнинг илтимосига кўра жиноят иши бўйича узил-кесил қарорнинг кўчирма нусхаси ҳам юборилиши мумкин.³

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси ЖПК Электрон манбаа: Lex.uz сайти: <https://lex.uz/docs/111460#1687035>
2. Ўзбекистон Республикаси ЖК электрон Манбаа: Lex.uz sayti <https://lex.uz/docs/111453>

³ Ўзбекистон Республикаси ЖПК Электрон манбаа: Lex.uz сайти: <https://lex.uz/docs/111460#1687035>